

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

Anloo

Bespreking Anlooër Orgelboek, HO '87 107

Adressen:

Posthauer 0592-272238

Panman (of Tanman?) voorz. Stichting. Huis 0598-630424, werkt (bij politie in Assen: 0592-361294)

Assen, Overzicht.

(voorm. Herv. Kerk

Welke kerk?

Idem

Geref. Molenstr.

Herv. Kapel

Chr.Belangen

Geref. Bethelk.

Herv.k.

Licht en Kracht: Adv.kerk

Vrijgem.Geref.

Geref.Open Hof

Zie vtK

HO'10/10: Schade door bliksem

HO'11/10: Orgel, dat door brand van 1910 een grote reparatie moest ondergaan nu weer hersteld.

HO'39/12: Kerk 1939 verbouwd, orgel door V&vK uitgebreid, nieuw front met Pr 16

1920 Dekker (HO'20/8 en 10)

1920 Dekker (HOI'20/8 en 10)

1965 E.R.Ottes (O&E'66 nr 5). Zie foto

HO'68/2: Opdr. positief 8 st.

1970 HO'70/11, vV, d, adv.Erné

HO'71/04 opdr.Blank, adv.Erné

1982 M.Ruiter, fotokaart der firma:

Hw Rf8 O4 O2 Co3stdc Mxt3-4st T8bd

Nevw P8(!) Hp8 Spf4 N3 Wf2 Ped B16

3 kopp, Trem voor geh.werk

Annereveense Kanaal, Hervormde kerk

Gegevens Website Drenthe¹

Kerk

In 1836 werd dit typische boerderijkerkje gebouwd. Het ligt dicht tegen de Noordoost-grens van Drenthe. Voorheen ressorteerde de kerkelijke gemeente onder Anloo maar in 1840 werd zij zelfstandig. In 1860 kreeg de kerk een torentje waarin een luiddklok hangt².

Orgel

1916: Er wordt een gebruikt viervoets orgel geplaatst door de firma A. S. J. Dekker, orgelmakers te Goes. Het orgel was voorzien van een grotendeels vurenhouten kast en in het front zinken pijpwerk³.

1939: De heer K. M. Luijten te Delden, technisch orgelbouwkundig adviseur van de afdeling Gelderland en Drenthe van de vereniging van kerkvoogdijen, maakt op 22 april een rapport over het orgel⁴.

1943 Er vindt een kleine reparatie plaats.

196x Het orgel is buiten gebruik en verkeert in een verwaarloosde toestand. De registerindeling is als volgt:

Links	Rechts	
Prestant 8' bas vanaf c	Ventiel (loos)	
Octaaf 4' bas	Octaaf 4' disc	
Holpijp 8' bas *	Holpijp 8' disc*	*De Holpijp heeft 33 pijpen van hout, vanaf gis' van metaal.
Fluit 4'	Prestant 8' disc	
Octaaf 2'	Viola di Gamba 8' disc	

Het klavier bevindt zich aan de achterzijde en loopt van C-f". Het wat provisorisch aangehangen pedaal heeft de omvang van C-f0. De frontpijpen zijn met aluminiumverf bestreken en werken via een pneumatisch hulplaadje. Verder geheel mechanisch (drukmechaniek). De windlade is maar klein, waardoor het bestaande pijpwerk te dicht op elkaar staat. Enkele series pijpen zijn via conducten op houten balkjes afgeleid.

Aan de binnenzijde van de kast komen enkele aantekeningen voor in handschrift: D. J. Bareveld⁵, C. A. Runeman - Assen 1939 (stemmer) en K. Holtman 29-10-1946 (stemmer).

Onderin het orgel werd een vijsaal losse pijpen aangetroffen, waaronder één waarop in schoonschrift staat gegraveerd: "Fieola die Gamba 8v C" en een andere (Holpijp cis1) met het opschrift: "Bourdon 8 v." Op Prestant 8' c1 (een gedekte pijp) staat te lezen: "Gemshoorn C". De omlijsting van de klavieren is, naar het schijnt, nog origineel.

Bespeelbaar is het werk niet meer; in het balghout vertonen zich grote overlangse scheuren, waardoor het instrument geen wind meer krijgt.

Het orgel te Annereveenschekanaal is wel eens een "18e-eeuws positief" genoemd⁶ en bevat ongetwijfeld oude elementen. Het blijkt vroeger een huisorgel geweest te zijn van De Ligny te Oude Tonge. De datering kan dus wel juist zijn maar staat niet vast. Nader onderzoek is nodig.

2001: Huidige situatie onbekend

Eigen onderzoek⁷

Het binnenwerk is het binnenwerk van een 19de eeuws huisorgel: Chromatische laden, veel (vuren)houten pijpen stekermeechaniek, klaviatuur achterin. Front en andere grote pijpen zijn van Dekker en van zink.

Indeling reg.knoppen als boven, maar zonder voet-afkorting (8 i.p.v. 8')

Volgorde: (zowel bas als discant):

Prestant 8	vanaf c, bas niet origineel, waarsch. deel in front
Octaaf 4	bas: deel in front en naast de lade
Holpijp 8	C-h vuren, rest metaal
Octaaf 2	
Fluit 4	bas afgevoerd, vuren, gedekt, c"-f" open cilindrisch

¹ orgelsindrenthe (vd Kleij / Zwart).

² Kerk en pastorie bevinden zich onder één dak. De schuur staat haaks op de lengterichting van de kerk, waardoor het gebouw een L-vorm heeft. De plattelandpredikant had in zijn schuur of stal oudtijds enig vee en landbouwgereedschappen voor de bewerking van de moestuin, waarin groente, aardappelen e.d. werden gekweekt, mede als aanvulling op het veelal karige inkomen. In 1814 was door Koning Willem I bij Koninklijk Besluit bepaald, dat landbouwhuishoudkunde als universitair leervak voor toekomstige plattelandspredikanten verplicht was, dit om hem in staat te stellen een beter contact met zijn omgeving te hebben. Zie Nw. Drentse Volksalm. (1967) 264-265. Romein. Predikanten (1861) 29-30. Kerkinwijding 13-3-1836. Koninklijk Besluit 17-9-1840. Dat Aneerveen, Annereveenschekanaal en Eexterveen een afzonderlijke Hervormde gemeente zouden vormen onder de naam Hervormde gemeente van Annereveen.

³ Het Orgel (1917). Eigen onderzoek en waarneming (W.D. van der Kleij en W.H. Zwart). Zie ook Het orgel (1993) 88. Artikel V. Timmer en Ton van Eck. Waar zijn ze gebleven.....? Annereveen (Annereveenschekanaal) Hervormde kerk. Oktober 1916 opdracht levering gebruikt pijporgel (windlade, pijpwerk enz. afkomstig van een huisorgel van De Ligny te Oude Tonge). Nieuwe kast zoals te Achlum [zie Het Orgel (1910-1911) 9. Geref.kerk]. Nieuwe zinken frontpijpen (op pneumatische kegellade). Klavier aan de achterzijde nieuw toetsbeleg. Blaasbalg als nieuw. Vervoer en plaatsing f 910,-. 10 jaar garantie mits jaarlijkse stemming. GAA. AHGA. kerkrekeningen. In 1917 blijkt er een organist en blaasbalgtrapper aanwezig te zijn, die per jaar resp. f.100,- en f.10,- ontvangen. Eenmaal per jaar vond een stemming plaats voor f.12,50 door C.A. Runeman.

⁴ Rapport ged. Rotterdam 22-4-1939. De bij het rapport gevoegde beschrijving wettigt de conclusie, dat het orgel tot 1939 vrijwel niet werd gewijzigd. (vd Kleij / Zwart)

⁵ D.J. Bareveld kan iets te maken gehad hebben met het vervoer van het orgel. Of er is sprake van D.J. afkomstig uit Bareveld een buurtschap in die omgeving. Runeman kan of via de firma Meek of via de firma Van Slooten uit Assen het stemwerk gedaan hebben. K. Holtman was medefirmant van de firma Holtman en Leemhuis te Zuidbroek.

⁶ Zie Nw. Drentse Volksalmanak (1964) blz. 262.

⁷ vO, 11/10'03

Beilen.

Zie Eé-archieff.

Gunnink schrijft dezelfde onduidelijke historie (Het orgel zou uit een RK te Gr komen) en:

Manuaal C-g'''

Zachte stemmen:

Prestant 8 vt

Prestant 16 vt vanaf kleine E

Viola di Gamba 8 vt

Holpijp 8 vt

Nachthoorn 4 vt

Bourdon 16 vt

Sterke stemmen:

Octaaf 4 vt

Quint 3 vt

Octaaf 2 vt

Mixtuur 3-5 st b/d

Trompet 8 vt b/d

Aangehangen pedaal C-d'

Windlosser

Piano/forte-trede

Borger, Hervormde Dorpskerk.

Wat dL opschreef juli 1970 (gescand en hier en daar aangepast):

De kerk is een eenvoudig gebouw uit 1826 met een massieve, oude, vermoedelijk 14de eeuwse toren van baksteen die kort geleden is gerestaureerd.

Het orgel is van een onbekende bouwer⁸, het zou evenwel kunnen dat het instrument is samengesteld uit verschillende onderdelen, zodat men dan beter van "samensteller" kan spreken.

Het front doet sterk denken aan het rugpositief van de Zuiderkerk te Enkhuizen (1799. H.H.Freytag). welke kas "boerse Louis XVI-vormen" heeft volgens JJ in een radio-gids.

Het klavier is rechts en heeft gespijkerd toetsbeleg dat, wat het horizontale gedeelte betreft, uit twee delen bestaat. voor iedere toets.

Zo te zien is de kas grenen, bestaande uit drie delen, die naar het lijkt alle drie uit de bouwtijd stammen. De eigenlijke kas, die al het pijpwerk bevat op enkele bourdon-pijpen na, is rood (roodbruin) geschilderd; het tweede deel is wat lager en bevat een looppad en de resterende bourdon pijpen; het derde deel, even diep als de beide voorste delen. bevat de twee spaanbalgen. De onderste van deze spaanbalgen doet dienst als magazijnbalg. Die laatste twee kasdelen zijn imitatie-eiken geschilderd.

Het pijpwerk staat chromatisch en zeer dicht opeen op de lade, de kleinste pijpen aan de zijde van het klavier; de grootste pijpen (ongeveer het groot octaaf) staan zeer rommelig aan de linkerzijde van de kas, waardoor nogal wat extra conducten moesten worden aangebracht. Het pijpwerk lijkt geheel homogeen, behalve de Bourdon 16 vt. Holpijp 8 v en Fluit 4 v zijn buiten gebruik gesteld d.m.v. een spijker aan de achterzijde van het klavier. Na verwijdering van de spijkers bleek ze inderdaad geheel onbruikbaar te zijn, o.a. door houtworm in pijpen van het groot octaaf. (Er zit trouwens ook houtworm in enkele delen van de kas en het pijpenrooster.)

De 11 registerknoppen zijn identiek en zijn van links naar rechts verbonden met:

1. Koppel man, aan ped.en valt buiten een houten raamwerk dat harp-vormig is (zie foto).
3. Loze knop, (zit precies voor zijkant raamwerk)
2. Loze knop
4. t/m 10 registers in dezelfde volgorde als het pijpwerk op de lade
11. Windlosser

Dispositie (volgorde lade):

Prestant 8 v	C-E hout.links In kas tegen de wand F grootste pijp rechts in het front en verder alle frontpijpen. Enkele kernsteken, brede soldeernaad, binnenzijde rood bij naad. inscriptie op ds':
Viola di Gamba 8 v, dc	
Holpijp 8 v	geheel van hout
Octaaf4 v	C-Gis naast lade; A-H vóór V.d.G. op lade;c-f'' op plaats
Fluit 4 v	gedeelte van de bas met stoppen,rest met klapdeksels (met.)
Octaaf 2 v	
Bourdon 16 v	niet horend bij de rest van het pijpwerk.of gedeeltelijk niet. Zeer vreemd opgesteld: C-Cis naast houten Prestantpijpen links in kas D-G liggend onderin kas (lager dan kistpedaal) Gis-h staande in 2de kasdeel achter looppad c'-h' op lade c''-f'' metaal gedekt (C-h;' alle van hout). Inscriptie d'':

Manuaal: C-f''

Kistpedaal C-e niet aangehangen

Windlosser

2 spaanbalgen

Enkele van de vele opschriften aan de binnenzijde van de kas;

In tussenkast, boven apart staande Bourdon-pijpen: met potlood: "H.E.Freytag 1858 July 12 "

Op deur naast klavier:

met wit krijt: "Mr Lohman 't Orgel gestemd in April 1867"

"Id gestemd 20 Dec, 1879"

met potlood: "H.E. Freytag gestemd en nagezien July 1858"

"..... Halma herstemd en nagezien bij Maneschijn Mei 1909"

"K.Meyer 't Orgel gestemd 2 April 1879" (Deze stemde het orgel jaarlijks in de periode 1872-79)

(In de periode 1880-1927 zijn de meeste stembeurten verricht door Beukema.)

"L.H.Halma Kerstfeest 1914"

(De Firma Meek te Assen stemde volgens verspreide opschriften in de Jaren 1936, 1959 en 1960)

Het onderhoud is thans (dus ca 1970) in handen van Mense Ruiter te Groningen blijkens een mededeling ter plaatse.

⁸ . Maar dL geeft aan het eind ook wat Grégoir schrijft: (volgend op zijn bespreking van H.H.Freytag): "Freytag (H.E.) fils du précédent à Peize (Groningue) a placé des orgies à Groningue (égl. Luth. 9 reg.), Borger (Drenthe) de 7 j.)." Daarna noemt hij nog eens het door hem uitgereide Schnitger-orgel in de "église évangélique" te Groningen zonder te beseffen, dat dit hetzelfde is als de "égl. luth." en het feit f=dat hij 45 à 50 orgels heeft hersteld en gerepareerd in de periode 1816-1860

Uit een in de kerk liggende beschrijving blijkt dat in 1826 in de nieuwe kerk slechts 2 voorwerpen uit de oude kerk zijn geplaatst, n.l. een ijzeren offerblok en een doopvont.

Voorts maakt dL een tekening van de drie onderdelen der kas: achter de hoofdkas een lagere met looppad en 16 Bourdonpijpen, daarchter een nog lagere met twee spaanbalgen. Voorts een tekening van de labiumvorm (onder rond, boven spits. Verder de opmerking: Behalve de 2 fluiten klinkt alles fraai. De klank is niet erg fors, wat intiem. Hierdoor en door het bovenstaande zou het pijpwerk uit een kabinetorgel afkomstig kunnen zijn.

Eigen notities 24 aug'73

Mechaniek (volgens aantekening '73) manuaal: eiken wellenraam, eiken wellen, metalen winkelhaken, pedaal: slecht wellenbord en wellen van zacht hout. Er was een lat, waarmee je door hem naar links te bewegen de koppelmechaniek kon uitschakelen. Het kistpedaal ligt erg hoog. Ik dacht toen, dat door de liggende pijpen van de Bourdon 16' een oorspronkelijk pedaal was verwijderd en door het hoog liggende kistpedaal is vervangen.

(Verder veel van wat ook in de andere beschrijvingen staat.)

Uit archief Bolt, map Borger, geïnventariseerd 5/2-1992:

- Afschriften notulen Kerkvoogdij 28/11 1855, verder enkele 1920-1927.
- Copie Resolutien Gedeputeerde Staten van Drenthe 12/9-1855 over bijdrage in kosten orgel.
- nov.'75 'Het orgel in de Dorpskerk te Borne': Kerk uit 1827. Orgel H.E.Freytag, 1852 (aantekening ventielkast), vermoedelijk samengesteld uit onderdelen uit de nalatenschap van zijn vader, vergelijk front met dat van het rugwerk van Enkhuizen Zuiderkerk. Lade van een kabinetorgel, chromatisch, leren flappen in ventielkast als bij Schnitger-school. Pijpwerk gr.deels ouder dan 1852. In 1854 in Caecilia een orgel door Freytag aangeboden: P 8, VdG 8 dc, Hp 8, O 4, Opf 4, Wf 2, M 3,4 st, overeenkomend met dit orgel. Mixtuur later vervangen door B 16, vermoedelijk. bij plaatsing in Borger in 1855/56. Daarbij is de achterwand verwijderd. Onderhoud Lohman 1869-79, K.Meyer 1872-79 (toen in dienst van Lohman?), Beukema 1880 - ca 1927. Windlade C-f", curieus kistpedaal C-e met grenen toetsen, deels verwormd. P 8 (C-E open grenen), VdG 8 dc, Hp 8 (eiken), O 4, F 4 (geheel eiken), F 2 (C-H metaal ged., verder wijd cil. open), B 16 (C-h' ged. grenen, af c" metaal), stokboringen M 3-4 st nog aanwezig. Vrijwel alle pijpen ingekort, om a=440 Hz te krijgen. Labiumvormen anders dan bij H.H.Freytag. Zeer slechte conditie orgel in 1975
- 1975-'80 Stukken over restauratie door Leefflang. Deze orgelmaker had al opdracht tot restauratie, voor Bolt er via de OC bij was betrokken.
- 26/9'79 Eindoordeel Bolt: hoewel het merendeel der pijpen uit 1852 moet stammen, doet de klank denken aan die van een fraai kabinetorgel uit het eind der 18de eeuw. Winddruk 60 mm. Samenstelling Mixtuur genoemd. Er staat niets over terugbrengen oude toonhoogte! Het orgel zal spoedig zijn kapotgestookt! Tenzij

Situatie 8/3 2002 (vO/dO):

M a n u a l	C-f''																									
Prestant 8 vt	C-E naast de lade, maar veel lager, open grenen pijpen. Vanaf F in front en enige op pijpstok achter het front vóór de lade. Vanaf c' normaal op lade. Volgens de beschrijving van dL staan er ook grote pijpen van de Octaaf 4 vt in het front (en ook op de extra pijpstok?)																									
Viola di Gamba 8 vt disc.	vanaf c'																									
Holpijp 8 vt	geheel eiken, gedekt																									
Octaaf 4 vt	ouder?																									
Fluit 4 vt	geheel eiken, C-H gedekt, rest open met metalen stemdeksels																									
Fluit 2 vt	(heette bij dL Octaaf, bij Bolt ook Fluit) geheel metaal, C-H gedekt, rest open cilindrisch																									
Mixtuur 3-4 st.disc.	in werkelijkheid 3 st																									
	(Leefflang 1979)																									
Mixtuur 3-4 st."basc."	in werkelijkheid 4 st																									
	(idem)																									
	<table border="0"> <tr> <td>C</td> <td>1</td> <td>2/3</td> <td>1/2</td> <td></td> </tr> <tr> <td>c</td> <td>1 1/3</td> <td>1</td> <td>2/3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>c'</td> <td>2</td> <td>1 3/5</td> <td>1 1/3</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>c''</td> <td>2 2/3</td> <td>2</td> <td>1 3/5</td> <td>1 1/3</td> </tr> <tr> <td>c'''</td> <td>4</td> <td>2 2/3</td> <td>2</td> <td>1 3/5</td> </tr> </table>	C	1	2/3	1/2		c	1 1/3	1	2/3		c'	2	1 3/5	1 1/3	1	c''	2 2/3	2	1 3/5	1 1/3	c'''	4	2 2/3	2	1 3/5
C	1	2/3	1/2																							
c	1 1/3	1	2/3																							
c'	2	1 3/5	1 1/3	1																						
c''	2 2/3	2	1 3/5	1 1/3																						
c'''	4	2 2/3	2	1 3/5																						
Twee loze knoppen																										
Ped. Koppel	deze werkt nu altijd, waardoor er in feite een aangehangen pedaal is.																									

Algemeen. Zoals Bolt (en ook dL) schrijft is hier duidelijk sprake van kabinetorgelmateriaal: kleine chromatische lade, houten gedekten. De herkomst van het kistpedaal is duister, het behoort geheel niet thuis in de noordelijke traditie. Gezien de hoedanigheid van de kas, die sterk lijkt op die van H.H.Freytag in Enkhuizen (Rugwerk Zuiderkerk), zou het materiaal kunnen zijn uit diens nalatenschap.

Kas. Vuren, achterwand verdwenen. Daarachter een uitbouw met twee vuren spaanbalgen, waarvan één (aantekening 1973) op de windmachine is aangesloten.

Lade chromatisch, kleinste pijpen rechts (aan klavierzijde).

Windvoorziening 2 spaanbalgen, door ons gemeten winddruk 54 mm (Bolt geeft 60 mm in zijn eindrapport)

Pijpwerk. Toonhoogte gemeten $a' = 437.3$ Hz bij 17° (dus 436 Hz bij 15°) Geen bijzonderheden naast wat boven is genoemd. Inscripties zie dL en de volgende die door ons op de voet links van de soldeernaad zijn aangetroffen:

g *f*

In '73 schreef ik: rode soldeerverf, middelmatig grove structuur, tamelijk hoog tingehalte.

Klaviatuur aan zijkant rechts, oud handklavier, beleg met nagels vastgelegd, kistpedaal. Indeling reg.knoppen:

loos Ped.k. loos P 8 VdGdc 8 Hp 8 O 4 F 4 F 2 Mxtdc Mxtb

Beschrijving ook in <http://www.hetorgel.nl/nindex.html>

Rapport Bolt <http://members.tripodnet.nl/orgelinfo/borgerhk.html>

Coevorden, Hervormde Kerk.

Uit Leg-archief:

18/1'64. Brief Leg aan plOC Hervormde Kerk te Coevorden over mogelijkheden wat te doen met uit ca 1895 daterend orgel):

I. P8 B16 Hp8 O4 Splf4 Q3 Co4 Mxt1^{1/3}(nw) Tb/d
II (Bvw) Sal8 Gmb8 Qdn8(nw) F4 Wf2 Dlc8 C-f", AangehP.

Dalen (bij Coevorden), Hervormde Kerk.

1850 J.C.Scheuer & Zn, Zwolle (B1: 1850, B2 niet, BC 1857 P.v.Oeckelen mLC)

1856 v.Oeckelen, front gewijzigd, uitbreiding met bovenwerk, disp.wijziging: verv. Mixtuur en verplaatsing van 2
Scheuer-stemmen naar het nieuwe Bovenwerk

1971 Reil, restauratie, adv. Kl.Bolt

uitv. art. in HO apr'72

Gasselternijveen, Hervormde Kerk

(is officieel nog Hervormde kerk maar wordt voor S.O.W gebruikt)

1852 18 apr. Herman Eberhard Freytag en zijn zoon Willem Frederik Freytag voegen een rugwerk toe aan het Schnitger-orgel in de Ev.Lutherse Kerk in Groningen. De disp. die het totale orgel toen kreeg heeft Meyer beschreven in Caecilia, geciteerd door Edskes⁹

Uitvoerige geschiedenis disposities van het gehele orgel: zie Meyer en Fock¹⁰. Die van het rugwerk luidde:

Prestant 8 vt	Holpijp 8 vt	Octaaf 2 vt
Bourdon 16 vt	Openfluit 8 vt dc	Mixtuur 4 st uit 2 vt
Prestant 16 vt dc	Octaaf 4 vt	Trompet 8

Het Schnitger-orgel was een 4 vt orgel met manueel en borstwerk, waaraan Garrels en Radeker een pedaal hebben toegevoegd. Merkwaardig dat Freytag jr hier een 8 voets rugwerk aan toevoegde.

1896 Gebr. Van Oeckelen nemen het orgel in en plaatsen een nieuw instrument in Groningen.

1900 Gebr. Van Oeckelen plaatsen een gebruikt instrument in Gasselternijveen, dat na onderzoek van H.E. Freytag uit 1852 blijkt te zijn. Hoewel in de kerkelijke notulen¹¹ niets valt te lezen over de herkomst van het instrument moet het wel het Rugwerk uit Groningen zijn, door de Gebr. Van Oeckelen tot balustrade-orgel omgebouwd¹².

1959 Lucas Rinkema uit Aduard (vroeger bij Van Oeckelen werkzaam geweest) wegens kerkrestauratie orgel uit de kerk verwijderd en later weer teruggeplaatst.

Jaren 60-70 Onderhoud door een amateur-organist, die o.m. de conducten door plastic buizen heeft vervangen.

Prestant 8 vt	deel in front
Violon 16 vt disc.	af c'. De oude Pr 16' dc, hele toon naar boven geschoven
Bourdon 16 vt	28 metalen pijpen, dus C-cs' van hout. Dat wijst op verschuiving overeenkomstig Tuinstra.
Viola di Gamba 8 vt	C-H van Holpijp. Tuinstra : 1854, 1/2 toon terug geschoven. Oorspr. hier Openfluit. T. schrijft niet hoe dat kan. Is het de VdG, die Freytag jr in het borstwerk in Groningen plaatste?

Holpyp 8 vt	40 metalen pijpen, dus C-cs van hout. Opschuiving
-------------	---

Octaaf 4 vt

Octaaf 2 vt

Mixtuur "3,4 STERK" Bas (ander lettertype reg.plaatje

C 2 1 1/3 oorspr. 3 st.: Eén koor weggenomen, waarschijnlijk een dubbelkoor

Mixtuur "4,5 STERK" Disc. c' 4 2 2/3 2 oorspr. 4 st.: Eén koor weggenomen, waarschijnlijk een dubbelkoor

Trompet 8 vt

Windlosser

C-f", Ped. aangeh. C-a.

Kas naaldhout, met bijna de helft verdiept. Oorspr. kleur imitatie palissander

Windvoorziening: Mag.balg met schepbalgen (handhevel nog aanwezig) en electr. windmachine. Winddruk 70 mm.

Lade uit één stuk, diatonisch, aflopend naar buiten. Deze zou goed passen in de kas in zijn oorspronkelijke afmetingen. Hij staat nu een behoorlijk stuk naar achteren. Daarvóór houten pijpen.

Frontpijpen. In torens sprekend. De overige loos, maar de bovenste zijn vroeger sprekend geweest. Volgens Tuinstra enkele in de onderste velden ook.

Klavatuur aan rechter zijkant. Indeling reg.knoppen: Windl P 8 ... T 8 (in volgorde lade). Oud klavier, dat volgens Tuinstra nog uit de Luth.k. te Groningen is overgenomen met genageld toetsbeleg.

Pijpwerk. Hier en daar expressions in de gehele prestantenfamilie. Dit zou op opschuiving kunnen wijzen (niet nagegaan aan de hand van inscripties, Tuinstra noemt alleen verschuivingen in Violon 16 en de gedekten).

a'= 435.8 Hz bij 14°, dus 437 Hz bij 15°.

vO / dO 8/3'02

vroeger? kerkvoogd, sterk in orgel geïnteresseerd: hr Mennen 0599-512345

⁹ Caecilia 1852, p 101/102, geciteerd door Edskes, C.H. De nagelaten geschriften van de orgelmaker Arp Schnitger (168-1719), Sneek 1968, p 20.

Dit alles ook geciteerd door Tuinstra Stef, Freytag - Van Oeckelen-orgel Gasselternijveen, z.p. 1999.

Boekzaal 1852 I, p 598. Hierin ook het bericht op 18/4, zonder vermelding welke kerk in Groningen het is.

Ook berichten in de Drentsche en Asser Courant 20 mrt 1997 en 5 mei 2001.

¹⁰ Fock Gustav, Arp Schnitger und seine Schule, Kassel 1974, p 233.

¹¹ Rapport Tuinstra.

¹² 1. De lade klopt met de dispositie die Meyer geeft, aangenomen, dat de oude Openfluit 8 vt ook bij c begon.

2. Het jaartal en de naam van de bouwer (op de fundamentbalk) kloppen.

3. Er zijn behalve onderhoudswerkzaamheden van Freytag Jr maar twee instrumenten uit de berichtgeving bekend: Het Lutherse Rugpositief en het nog bestaande orgel in de Herv. kerk te Borger. Zie de voetnoot onder Borger.

Nieuw-Schoonebeek, Rooms-Katholieke St Bonifatius
geen orgel

m.t.pl. 22/11'03)

Schoonebeek, Rooms-Katholieke Kerk (St Nicolaas?)

Kerk uit 1979

v. Vulpen positief (huiskamer-orgel?) uit 1981.

P4, Hp8, O2, alle st. bas/dc. C-f", aangeh.P. C-d'

Mooi snijwerk

Veenhuizen, Koepelkerk, voorheen werkinrichting Prot. kerk

- 1821 J.A. Hillebrand voor de kerk in Akkrum, ingebruikneming 13/5¹³
1856 orgel door van Oeckelen vervangen, 24 mrt (2de Paasdag) werd het vO-orgel ingewijd¹⁴
1861 door vO in V geplaatst¹⁵
1964 restauratie door B&T (Yedma/Dam), Trompet vernieuwd¹⁶

Notities kort na 1964:

Prestant 8 vt	Ped.koppel
Holpijp 8 vt	Tremulant
Viola di Gamba 8 vt dc	Afsluiting
Octaaf 4 vt	Windlossing
Fl d'amour 4 vt	C-f''
Quint 3 vt	Ped C- (ongeveer)g
Octaaf 2 vt	Loos rugwerk
Mixtuur (1 1/3') 3-4 st	
Trompet 8 vt	

Tractuur zwaar (1:1 overbrenging, Zou altijd zo zijn geweest)

C-f'', C-g (aangehangen met één eigen register). Ik vermoed dat de (overbodige) pedaalkoppel is veranderd, zodat het pedaal aaltijd is aangehangen en zonder wijzigingen aan de klaviatuur de resterende registerknop voor de Bourdon 16 vt kon worden gebruikt.

- 2005 Restauratie door B. Edskes. Het bleek, dat de frontpijpen vna het loze rugwerk door Hillebrand waren geïntoneerd en gestemd en van toonwaarden voorzien. Daarom besloot men tot een kleine uitbreiding: Bijplaatsen van nog 4 stemmen in de (ondiepe) rugwerkkas en toevoeging Bourdon 16' als pedaalstemm, de pijpen liggend onder de balgen.

B.Edskes vertelde: Bas en tenor in torens in beide fronten, 21 pijpen in overeenstemming met de grootte van het pedaal. De eerste in de tussenvelden (altus) is a.

Indeling registerknoppen:

	Holpijp 8 vt	Prestant 8 vt	
	Octaaf 4 vt	Viola di Gamba 8 vt disc	
	Quint 3 vt	Fluit d'amour 4 vt	
	Mixtuur 3-4 st	Octaaf 2 vt	
	Trompet dc 8 vt	Trompet bas 8 vt	
Windlozing	Bourdon 16 vt	Tremulant	Afsluiting

Registerschuifjes (zonder naam) in dak rugwerk (ongeveer) in deze volgorde

- Prestant 4 vt
Terts 1 3/5 vt
Woudfluit 2 vt
Quint 2 2/3 vt
Fluit douce 8 vt

Tractuur en klaviatuur nieuw, Lade Hw origineel. Het klavier uit 1964 was een balansklavier.

Trompet, Bourdon 16 vt en de 4 stemmen achter de Prestant 4' in het rugwerk zijn nieuw, de rest van het pijpwerk is origineel.

Bezocht bij de demonstraties na de ingebruikneming op 8/9'05

¹³ Boekzaal 1821 II p 241,242

¹⁴ Boekzaal 1856 I p 435/36

¹⁵ Mededeling Cor Edskes

¹⁶ Ook in HO 61 (1965) 393 en 409

Westerbork Hervormde Kerk.

Hoofdorgel

Indeling reg.knoppen.

Trompet 8 vt				Praestant 8 vt				Trompet 8 vt		
(disc)								(bas)		
Afsluurting	Mixtuur	Octaaf 2 vt	Quint 3 vt	Octaaf 4 vt	Roerquint 3 vt	Sexquialter	Tremulant			
								(bas)	(disc)	

Man. C-c''

pedaal C-d asymmetrisch (c onder c')

Fraaie klavierbakstukken, oud toetsbeleg.

Oud toetsbeleg

Mixtuur C 1, c 1 1/3, g 2, c' 2 2/3, f' 4

Kerkvoogd 0593-333100 Stokebrook
vO 8/6'00

Koororgel

Bouwer Sloof, van De Graaf gekocht. Kistorgel met frontpijpen aan de achterzijde.

C-f''

Hp8	F4	C-f''	F4	Hp8
	O2	geen pedaal	O2	Q3